

Bunyol Col·lectiu D'Or

Bar- Restaurante
L'ELIANA

Especialidad en carnes,
tapas y ensaladas.

Fabulosísimo Café Irlandés.

C/. Mayor, 11 · Teléfono 962 74 37 56

C/. El Molino, 3 · Teléfono 962 74 10 45

L'ELIANA (Valencia)

EL PRESENT LLIBRE

S'HA PRESENTAT A
LA CONVOCATÒRIA

DELS PREMIS DE LA
GENERALITAT VALENCIANA
PER A LA PROMOCIÓ
DE L'US DEL VALENCIÀ

Salutació de L'Alcalde

4/5

L' any 1975 és un any significatiu en la nostra història. També al nostre poble. Un grup de elianers i elianeres "de soca" tingueren la idea de crear una falla. La Falla Josep Antoni, Puríssima i Major.

En alguna d'aquelles tertúlies a la vora del carrer, algú o algunes dirien en veu alta "si València les té, L'Eliana també". Pensat i fet. Se posaren a treballar i així, fins ara.

La història d'aquesta falla està plena d'homes i dones que han treballat i treballen per la seua falla, per les falles de L'Eliana, pel seu poble. Presidents i Falleres Majors, Comissions darrere Comissions, i, com no, les Comissions Infantils, que han garantit la continuïtat i l'estima per les Falles.

Any darrere any, monument darrere monument, la Falla Josep Antoni, Puríssima i Major ha unint la tradició del món de les Falles amb la de la nostra història més recent. Com a element integrador i de vertebració de la nostra Ciutat.

AIXÍ SON LES NOSTRES FALLES, AIXÍ ES LA NOSTRA GENT.

Aquest aniversari, un bon moment per donar la benvinguda a Manuel Ricart Lluna com a nou President de la vostra Falla, recupera una vella tradició de quatre presidents amb solera i amb prestigi dins de L'Eliana. Tots ells han aportat experiència, cultura, compromís, tradició, en una paraula, Festa, la festa de les Falles.

Com no donar la benvinguda a les grans protagonistes, les vostres Falleres Majors, Maria Faguas i Raquel Coll, així com al President infantil, Adolfo Cambra, tots eamb una antiga vinculació al món de la vostra Falla. Van a tindre un record inoblidable, representar-vos, és, segur, un gran orgull per a tots ells.

Animar-vos a tota la Comissió, a continuar treballant, en eixe trellat i coneixement que demostreu. Les Falles vos necessiten, L'Eliana vos necessita.

Felicitats a tots i totes.

Vixca les Falles de L'Eliana.

José M.ª Ángel i Batalla
El vostre Alcalde i amic

Comissió Major

Junta Directiva

President

Manel Ricart i Lluna

Àrea de Festejos

Vice-president 1er

Xavier Álvarez i Mainero

Delegats de Festejos

Francesc Peñalver i Estrems

Josep Aleixandre i Muedra

Rafael Lucas i Méndez

Wenceslao Sánchez i Sánchez

Delegats d'esports

Salvador Ruix i Llobera

Josep Manel Contreras i Pérez

Delegades d'activitats diverses

Marta Andrés i Peiró

Empar Badia i Sanchis

Àrea de Secretaria i Relacions Públiques

Vice-president 2n

Joan Barea i Marzal

Secretaria

Maria Peiró i Aguilar

Delegat de llibret

Josep Mª Ramon i Beltran

Delegada de propagandes

Benvinguda Ricart i Lluna

Delegats de recompenses

Vicent Ibáñez i Mínguez

Mª Dolors Martínez i Hernández

Delegades Fallers d'honor

Carme Martínez i Pròsper

Maria Marco i Marco

Representants Junta Local

Joan Marco i Coll

Evelio Valladolid i Mir

Josep A. Pérez i Satorre

Àrea

Econòmica

- Administrativa

Vice-president 3er

Xesco Comendador i Espinosa

Tresorera

Carmen Torrent i Badia

Vice-tresorera

Rosa Grau i Garcia

Comptadora

Clara Espiago i Ballester

Delegat de Loteries

Joan Baptiste Coll i Navarro

Bibliotecaria-arxivera

Francesca Chisvert i Espinosa

Delegades casal

Amèlia Montoya i Piqueras

Maruja Gimeno i Molina

Dolors Aguilar i Puertes

Àrea Comissió

Femenina i Infantil

Delegat d'infantils

Francesc Ricart i Lluna

Delegada comissió femenina

Josefina Vallés i Navarro

Delegats de joventut

Daniel Carrión i Torrent

Daniel Romero i Cabedo

Àrea de Cultura

Delegades d'activitats lúdiques

Sonia Mª Gil i Fogue

Immaculada Sanz i Montaner

Delegades presentació

Teresa Peiró i Aguilar

Teresa Molina i Gimeno

Vocals

Andrés Andrés i Peiró

Josep Ramon Balaguer i
Martínez

Vicent Cabanes i Miquel

Salvador Contreras i Marco

Angel Crespo i Estivaliz

Josep Mª Grau i Garcia

Ignasi Marco i Andrés

Joan Josep Marco i Vallès

Borja Peñalver i Martínez

Ignasi Peñalver i Martínez

Joaquim Ruix i Puertes

Salutació del President

6/7

Estimats fallers i falleres,

Enguany es la primera vegada que em dirigix a vosaltres com a president de la falla Josep Antoni, Puríssima i Major, la nostra falla.

La nostra comissió té ja trenta anys, es diu prompte... és una falla què, com un ésser humà arriba a la maduresa de l'existència sabent que encara li queda molt per viure i sent conscient que allò viscut fins el moment ha estat tot ple d'esforços però també d'alegries i satisfaccions.

Així és com ha sigut la infància i joventut de la nostra falla, plena d'esforços de les gents que integren la comissió, gents amb perseverància que veuen en la comissió una mena de família elegida en la que unixen idees i treball a parts iguals per a què, any darrere d'any la falla seguixca complint aniversaris. I

és eixe treball el què, finalment, aporta les satisfaccions. El gaudi de cada acte faller, de veure a la comissió unida, però el que més il·lusionada, sense dubte, es veure als fallers i falleres tents i orgullosos de pertànyer a aquesta comissió que enguany celebra el seu trenta aniversari.

Jo, em presente en l'actual exercici com el vostre president, i com que, per circumstàncies de la vida, no he format sempre part d'aquesta comissió, però el que sí vos puc dir es què els quinze anys que porte ací n'estic, i molt, orgullós de ser d'aquesta falla.

No he pogut pressenciar el naixement de Josep Antoni, Puríssima i Major; tampoc els primers anys com a única fallade L'Eliana. Vaig arribar a la comissió l'any 1990 i si ja des d'aleshores tenia clar que volia treballar per a la falla i gaudir amb els fallers, ara vos dic que treballaré des del càrrec en el que estic per veure com Josep Antoni, Puríssima i Major va vivint la seua maduresa i la seua vellea. Perquè hui, com a president, demà, no ho sé, però des del lloc que em corresponga en cada ocasió, "tots som falla, tots fem falla".

Ara ja només espere que les festes que vos oferim siguen del grat de tot el món i gaudiu de les festes josefines a L'Eliana i a la nostra comissió.

Manel Ricart i Lluna
President

A la Fallera Major

T'estic veient, regina primorosa,
i em quede embadalit en mirar-te
de tant que m'agrada contemplar-te
com a obra escollida que s'exposa.

Maria..., portes en la sang nostra falla,
el seu festiu color, la seua esència,
i el goig que es transforma en impaciència
com la fruita daurada que a l'arbre qualla.

Hi ha en tu, el saber cortés que calla,
tacte celest de tendra prudència,
que tot valencià i faller subratlla
que sura sobre l'àmbit de la falla.

Els teus fallers, contemplant-te com dolça i pura,
i esta comissió de tot cor,
et posen com a joia en criatura,
escollint-te nostra ¡¡¡FALLERA MAJOR !!!

Fallera Major

8/9

María Faguas i Sebastián

Comissió Femenina

Fallera Major

Maria Faguas i Sebastián

Fallera Major Eixint

Araceli Martínez i Portero

Cort D'Honor

Maria Empar Aleixandre i Oliver

Marta Andrés i Peiró

Empar Badia i Sanchis

Anna Betlem Benlloch i Checa

Núria Cabanes i Miquel

Carme Cambra i Sanz

Paula Carrión i Torrent

Immaculada Cases i Segarra

Francesca Chisvert i Espinosa

Carme Comendador i Espinosa

Maria Comes i Fayos

Pilar Cotanda i Montaner

Carme Daries i Torrent

Verònica Escrivà i Leal

Anna Escrivà i Marco

Pilar Espinosa i Montaner

M. Carme Gómez i Pérez

M. Dolors Gozalvez i Aguilar

Consol Herrero i Oliver

Aranzazu Marco i Vallès

Rosa Martínez i Grau

Mireia Martínez i Portero

Pilar Molina i Gimeno

Teresa Molina i Gimeno

Concepció Montaner i Andrés

Pilar Montaner i Andrés

Blanca Morán i Molina

M. Dolors Oliver i Tregon

Teresa Peiró i Peris

Laura Raga i Morán

Benvinguda Ricart i Lluna

M. Empar Romero i Cabedo

Gemma Sánchez i López

Empar Sanchis i Marco

Natàlia Santamaría i Armiñana

Concepció Sebastián i Montañes

Cristina Valero i Marco

Sandra Valladolid i Tolosa

Marina Gemma Viñals i Colubi

Explicació de la Falla

Lema: Els Donyets

La falla tracta sobre els donyets que tots portem dins i que en cada persona es manifesta de forma diferent.

El donyet és un personatge mitològic que sense fer soroll treballa fins a aconseguir el seu objectiu.

Al centre podem veure unes casetes encantades que representen el país on vivim. En el remat eixos donyets són els que ens dirigeixen i s'aprofiten amb les seues manyes per a portar-nos fin on ells volen.

El donyet de la política fa de les seues, prometent coses impossibles per a ser elegit alcalde, president etc.

Aquells que els acompanyen reparteixen propaganda i vots, embruixats per tant discurs

.El donyet faller ens té atrapat als valencians i als components de les comissions.

Es passen el dia venent loteries, cobrant quotes, fent bunyols, tot per a donar alegria a la barriada.

En una altra escena veiem l'artista faller que tot l'any va de cap per a poder acabar el monument.

Al món de les finances també hi ha donyets, els banquers solten l'ham als que els fan falta diners, oferint préstecs que després no podran pagar.

El donyet de l'amor fa l'impossible per a aconseguir a la xica desitjada.

I en el vici hi ha donyets que et convencen per a que consumim drogues, juguem a les cartes, a les maquinetes etc.

Explicació de la Falla

Aquest any els donyets
són el tema de la falla
alegrant les nostres ments
o ficant cisalla.

Damunt els teulats
esperen nit i dia
i ens van inculcant
idees de fantasia.

Les casetes representen
nostra vida quotidiana.
Hi ha persones contentes
i altres amb mala...gana.

Els follets ens governen
des de dalt i amb molta
caldrà demanar-los comptes
i donar-los canya.

Idees i il·lusions
els donyets porten endavant.
Són de vegades tan cabotes
que a molts estant fartant.

El banquer silenciós
és el donyet dels diners
que t'ofereix generós
negocis financers.

El pobre pica l'ham
i trau un hipotacari,
li embarguen el jornal
i passa un gran calvari.

El donyet espera sentat
que isquen les subhastes
de cases i terrenys
per a comprar-les barates.

La xica espera curiosa
el donyet enamorat,
per a que li done la rosa
i el jornal assegurat.

Aquest de genolls
no té ni un cèntim
però li farà pessigolles
en el tri...gemin.

Com donyets somiant
són els fallers
tot l'any estudiant
com traure diners.

Les dones amb loteries
i el davantal ben ficat,
treballen cada dia
per cobrir el pressupost.

Tot desapareix
amb el fum de la cremà,
per a que altra vegada comence
en el dia de l'apuntà.

L'artista accelerat
té un gran torment
ja que ha de tindre acabat
aquest gran monument.

Per a no crear falses esperances
ni treballar,
sense nervis ni apretons,
enguany, no tindrà vacances.

Aquest és un polític
i embadaleix els seus paisans,
és un actor fantàstic
i sempre hi ha algú escoltant.

Promet coses importants,
totes de color de rosa,
si ix triu fantàstic,
ja serà una altra cosa.

La iaia demana més pensió,
entre altres questions,
el donyet, en pla graciós,
organitza més excursions.

Aquest reparteix panflets,
com qui no vol la cosa,
critica els que governen
per a que s'envagen fora.

Damunt del casal
el donyet faller,
espera el personal
amb tot el seu voler.

Aquest altre que és gu...ai
conquerirà el pretenent,
ja que donyets hi ha
per a clavar-los les dents.

El donyet del vici
a este ha pillat,
convertint-lo en desperdici
i gastant-se el que ha estalviat.
Sense humor ni treball
està més tiesso que un bastó,
gastant sense mirament
demanarà pels cantons.

Nostra Falla

Lema: Els Donyets

12/13

A la Fallera Major

Com a regina del verger

que ens porta la primavera,

tu eres el regal que espera

el món infantil faller.

Eres tota fantasia, *Tu ens portes* el deler

l'obsequi en què somnia i l'alegria riallera,

nostra volguda xicalla la gran il·lusió festera,

de tot el barri i de tota la falla. la delícia i el plaer.

I és que molt oportuna

i en la nostra trentena

eres enguany, Raquel, nostra gentil

Fallera Major Infantil.

Fallera Major Infantil

14/15

Raquel Coll i López

Comissió Femenina Infantil

Fallera Major

Raquel Coll i López

Fallera Major Eixint

Núria Quiralte i Cases

Cort D'Honor

Aroa Barrera i Giménez	Carolina Lluch i Garcia
Aigües Vives Blat i Fayos	Lucia Marco i Chinillach
Paula Bloise i Fornes	Paula Marco i Chinillach
Irene Camarena i Adrián	Anna Beatriu Martínez i Muñoz
Carme Coll i Devesa	Sandra Martínez i Torregrosa
Elena Coll i Espinosa	Maria Mateu i Calero
Sara Coll i Navarro	Sara Moreno i González
Carme Compte i Sanchis	Gemma Pérez i Gómez
M. Lluïsa Contreras i Gardel	Carmina Pérez i Ten
Marta Contreras i Gardel	Marta Piera i Montaner
Glòria Corell i Escrivà	Empar Plaza i Jorques
Elia Cruz i Marco	Paola Prat i Herrero
Claudia Dura i Martínez	Núria Quiralte i Cases
Anna Fuster i García	Laura Ramon i Calvo
Lídia Fenech i Ibáñez	Lluna Salas i Gimeno
Alícia Garrote i Garcia	Laura Sánchez i López
Cèlia Garrote i Garcia	Paula Sánchez i Molina
Marta Juan i Santafe	Laura Sebastià i Gómez
Mònica López i Cevallos	Begonya Torrent i Sánchez
Maria Lucas i Izquierdo	Laura Viñals i Colubi
Malena Llorens i Cruz	Sandra Wandschneider i Zabala
Meritxell Llorens i Cruz	Sofia Wandschneider i Zabala

Explicació de la Falla Infantil

Lema: El Circ

Tracta la falla infantil sobre el tema del circ, un espectacle ple d'il·lusió.

Al centre podem veure un cap de cavall i de pallasos , els quals representen aquest món tot envoltat de fantasia.

Al llarg de les escenas es troben: l'orquestra, el mag que trau conills del seu barret, el lleó, la foca amb un baló, una equilibrista damunt un cavall i uns gossos fent jocs malabars.

A la sessió de les cinc els pallasos són l'espectació al món del circ sempre causen admiració.

Amb gràcia i ximpleries distrauen els xiquets, que amb molta alegria aplaudeixen amb xiulets.

Aquest cavall tan preciós cavalca desbocat necessita un descans perquè està molt cansat.

L'orquestra amb redobles ja toca el tambor entonant pas-dobles amb gran esplendor.

Del barret ha eixit este conill tan marxós a tots ha sorprés que estiga tan preciós.

El mag de la il·lusió a tots meravellarà, amb la seua vareta màgica, un altra sorpresa donarà.

La xiqueta equilibrista al cavall va muntada, dóna voltes a la pista i acaba marejada.

Amb les feres cal tindre precaució per això entre reixes veurem el lleó.

La foca malabarista juga amb el baló, se sent molt artista fent la seua exhibició.

El gossos xicotets són molt pillets, la seua actuació la fan assentadets.

Nostra Falla Infantil

Lema: El Circ

18/19

Comissió Masculina Infantil

President

Adolf Cambra i Sanz

Secretari

Sergi Cortina i Molina

Delegat de Festes

Vicent Ruix i Puertes

Delegat de Loteries

Xavier Comes i Fayos

Vocals

Joan Aguilar i Silvestre	Carles Gil i Peiró
Pau Aguilar i Silvestre	Miquel Gil i Peiró
David Aleixandre i Diaz-Toledo	Marc Giner i Alventosa
Carles Aleixandre i Lucas	Xavier Herrero i Muruaga
Diego Aleixandre i Lucas	Ramon Jiménez i Esteban
Jaume Aleixandre i Lucas	Sergi López i Cevallos
Pau Álvarez i Lujan	Àngel López i Marco
Xavier Álvarez i Lujan	Alex Lucas i Bas
Alfred Camarena i Adrian	Cesar Lluch i Garcia
Alexandre Coll i Devesa	Xavier Martínez i Grau
Carles Coll i Espinosa	Alex Martínez i Torregrosa
Vicent Coll i López	Miquel Pérez i Gardel
Miquel Comes i Fayos	Josep Prat i Herrero
Alexandre Cotanda i Ponce	Rafael Prats i Marco
Sergi Crespo i Estivaliz	Carles Ramos i Sanz
Daniel Cruz i Marco	Lluís Ramos i Sanz
Marc Dura i Martínez	Josep Reinal i Valero
Joan Espinosa i Gil	Pere Rodríguez i González
Oscar Espinosa i Gil	Gabriel Roig i Coll
Àlvar Falomir i Cotanda	Miquel Ruix i Santafe
Alexandre Fenech i Ibáñez	Roman Salas i Gimeno
Cèsar Ferrer i Màrtir	Raul Sánchez i Molina
Sergi Ferrer i Màrtir	Àlvar Zamora i Chisvert
Albert Fuster i Garcia	Antoni Zamora i Chisvert

Salutació President Infantil

20/21

Volguts amics i components
de la meua comissió de falla:

Estic molt content i orgullós d'haver sigut
elegit aquest any President Infantil, i al
mateixa temps espere que ho estiguen
vosaltres, disfrutant de cada acte oficial que
organitza la falla com les cercaviles, la
presentació o l'ofrena.

També m'agradaria que a banda dels actes
oficials i seriosos, estiguéreu amb mi en tots
els jocs que és faran per que disfruten tots
junts fallers i veïns.

Vos saluda el vostre amic amb un fort abraç.

Adolf Cambra i Sanz
President Infantil 2005

Matrimonis Fallers

Josep Alcacer i Encarna Oliver	
Jordi Aleixandre i M. Carme Diaz-Toledo	
Josep Aleixandre i Desamparats Oliver	
Xavier Álvarez i Isabel Lujan	
Andrés Andrés i Maria Peiró	
Vicent Belenguer i Maria Victoria Fuentes	
Vicent Benlloch i Dolors Checa	
Vicent Cabanes i Consol Miquel	
Sergi Camarena i Puri Adrian	
Adolf Cambra i Immaculada Sanz	Vicent J. Ibáñez i Maria Dolors Martínez
Ramon Carrión i Carme Torrent	Miquel Iborra i Patrocini Navarro
Jesús Xavier Castaño i M ^a Dolors Sánchez	Ramon Jiménez i M. Carme Esteban
Joan Baptista Coll i Amèlia Montoya	Ignasi Juan i Eva Santafe
Joan Carles Coll i Marian Espinosa	Amadeu Llorens i Immaculada Cruz
Josep Antoni Coll i Carme Devesa	Àngel López i M. Àngels Marco
Vicent Coll i Josefa López	Antoni López i Pilar Coll
Francesc Comendador i Carme Espinosa	Francesc López i Yisela Cevallos
Xesco Comendador i Araceli Martínez	Rafael Lucas i Joana Abad
Xavier Comes i Mercè Fayos	Joan Marco i Pepa Vallès
Carles Compte i M. Josep Sanchis	Josep Marco i Concepció Andrés
Antoni Contreras i Gertrudis Marco	Josep M. Marco i M. Àngels Badia
Josep Manel Contreras i Marisa Gardel	Lluís Marco i Rosa Hernández
Ruben Corell i Elena Escrivà	Rafael Marco i Maite Chinillach
Àngel Crespo i Cristina Giménez	Ramon Marco i Concepció Camps
Enric Crespo i Trinitat Estivaliz	Joan Martí i Francesca Ayuste
Manel Cruz i Immaculada Marco	Antoni Martínez i Anna Beatriu Muñoz
Rafael Desco i Clara Espiago	Enric Martínez i Araceli Portero
Josep Miquel Dura i Victoria Martínez	Francesc Martínez i Rosa Grau
Josep Escrivà i Encarna Leal	Josep A. Martínez i Concepció Coll
Josep Lluís Escrivà i Maria Marco	Salvador Martínez i Purificació Torregrosa
Joan Espinosa i Carme Aguilar	Josep Lluís Mira i Anna Sirvent
Joan Antoni Espinosa i Sonia Maria Gil	Ismael Molina i Maruja Gimeno
Jordi Faguas i M ^a Isabel Garcia	Joan Bta. Navarro i Àngela Linares
Juli Cèsar Ferrer i Carme Màrtir	Francesc Peñalver i Carme Martínez
Aleix Fuster i Encarna Garcia	Josep Antoni Pérez i Antònia Ten
Enric Garcia i M. Begonya Balaguer	Miquel Pérez i Elena Gardel
Pasqual Garcia i Anna (Aroma) Romero	Joaquim Prat i M. Eugènia Herrero
Carles Gardel i M. Lluïsa Gómez	Ramon Ramos i Cristina Sanz
Miquel Gil i Teresa Peiró	Josep Reinal i Betlem Valero
Rafael Gozalvez i Dolors Aguilar	Pere Rodríguez i Amèlia González
Josep A. Herrero i Isabel Oliver	Lluís Roig i Empar Coll
	Daniel Romero i Josefa Cabedo
	Vicent Rubio i Concepció Cervera
	Salvador Ruix i Lluïsa Santafe
	Ximo Ruix i Xelo Puertes
	Manel Sánchez i M. Àngels Molina
	Wenceslao Sánchez i M. Carme López
	Raimundo Santamaría i M. Carme Armiñana
	Josep Torrent i M. Àngels Desco
	Antoni Valero i Genoveva Marco
	Evelio Valladolid i Alícia Tolosa

Xiquets de Bolquers

Carolina Aleixandre i Díaz-Toledo

Enric Crespo i Giménez

Ignasi Juan i Santafe

Col·laboradores Paelles

María Aguilar i Beltràn
Dolors Beltràn i Santa Isabel

Bunyoleres

Carme Aguilar i Ballester
Pilar Espinosa i Ballester
Maruja Gimeno i Molina
Amèlia Montoya i Piqueras
Teresa Peiró i Peris
Anita Romero i Sierra

Record Guinness

El nostre amic i col.laborador Pepe Desco "Polleta" ha passat a formar part del llibre dels records Guinness , al realitzar el all i oli mes gran del món. Va ser en la població de Almàssera i aconseguí lligar 30 litres d'oli, 3 dotzenes d'ous i un kilo i mig d'alls.

Enhorabona i esperem contar amb la teua presència enguany.

Col·laboradors

Artiste Faller	Salvador Espert i Corachan Bunyol (València)
Orquestres	Espectáculos Excelsior
Flors	Flors María L'Eliana
Maquetació i Impremta	Gràfiques Vernetta
Lotería	Administració 13 "Sta. Catalina" Valencia
Disseny Portada	Joan Borràs
Textos	Paula Carrión Paco Coll Salva Contreras Susana Rodrigo

Programa de Festeigs

24/25

Dissabte, 5 de Febrer	A les 8,00 Hores. Muntatge del nostre parador. A les 10,00 Hores. Esmorzar per als montadors.
Divendres, 11 de Febrer	A les 20,30 Hores. Recollida de les Falleres Majors, acompanyades amb el grup musical L'Elia. A les 22 Hores. PRESENTACIÓ de nostra Fallera Major Infantil, xiqueta Raquel Coll i López, President infantil Adolfo Cambra i Sanz i Fallera Major, senyoreta Maria Faguas i Sabastian a l'Auditori del Centre Socio Cultural de L'Elia. A l'acabar l'acte de la Presentació es servirà "xocolata i panous" al nostre casal.
Divendres, 19 de Febrer	A les 21,30 Hores. Sopar de Gala per a commemorar el nostre 30 aniversari com a Falla.
Diumenge, 20 de Febrer	A les 11 Hores. Concentració al nostre Casal de les comissions masculina i femenina, per a iniciar L'ARREPLEGA i la entrega del LLIBRET a tots aquells que col·laboren amb les seues aportacions. Este acte estarà amenitzat pel grup musical L'Elia.
Dissabte, 26 de Febrer	A les 18 Hores. Concentració al Casal faller de tota la comissió per a assistir a l'acte de la "CRIDA". A les 18,30 Hores. "CRIDA" a la Plaça del País Valencià. Al finalitzar "La Crida" passacarrer passant per davant de tots els casals fallers de la nostra població. A les 21 Hores. Paelles de confraternitat fallera a la Plaça del País Valencià, organitzades per la Junta Local Fallera. (Cada falla portara les paelles i els ferros, plats i coberts. Els ingredients "pollastre, conill, verdura, arròs, oli, pimentó, sal i aigua, així com la llenya correrà a càrrec dels organitzadors.)
Diumenge, 27 de Febrer	A les 19 Hores. I en el casal oferirem un vi d'honor als nostres Fallers d'Honor.

Dissabte, 5 de Març

A les 18,30 hores. Concentració al Parador per a formar les diferents comparses que participaran en la Cavalcada.

A les 19 hores. "GRAN CAVALCADA" de carrosses i comparses, amenitzada per unes guantes i de renom bandes de música de la comarca del Camp de Turia.

A les 21,30 hores. Sopar al Parador per a tots els fallers i falleres, sopar preparat per les nostres bunyoleres.

Diumenge, 6 de Març

A les 12 hores. Partit de futbol entre els xiquets i xiquetes de la comissió.

A les 18,30 hores. Berenar per tots els fallers. Oferit per les nostres Falleres Majors i President Infantil.

A continuació entrega oficial de RECOMPENSES.

Dissabte, 12 de Març

A les 18,30 hores. Concentració al Parador.

A les 19 hores. Comenzara el "METRE FALLER", des de la Plaça Jutge Miquel Comes.

A les 21,30 hores. Sopar al parador per a tots els fallers i falleres.

A les 22,30 hores. Gran Nit d'Albaes al nostre Parador i per les rodals del poble.

**Dilluns, 14 de Març
NIT DE LA PLANTA**

A les 18,30 hores. Començament de PLANTÀ. Primer escamparem la terra, després la figura principal, i per anar agarrant força.

A les 21 hores. Les nostres tradicionals paelles de la "nit de plantà" amenitzat per una xaranga.

A les 22,30 hores. CERCAVILA de tota la comissió per a recollir els NINOTS de les falles, Major i Infantil, per donar-li forma al nostre monument.

Dimarts, 15 de Març

A les 13 hores. CERCAVILA de tots aquells fallers i falleres que fingen la sort de no treballar.

A les 14 hores. La NOSTRA MASCLÈTÀ a l'Avinguda de les Corts Valencianes.

A les 17 hores. Berenar per als infantils i a continuació gran CONTA-CONTES.

A les 21,30 hores. Sopar al parador per a totes les falleres i fallers, que les bunyoleres hauran preparat, per a que disfruten tots.

A les 22,30 hores. Actuació del GRUP DE DANCES "LES ARRACADES" que pertany a la nostra Falla.

A les 23,30 hores. DUETO protagonitzat per fallers de la nostra comissió.

Dimecres, 16 de Març

A les 14 hores. Mascletà oferida per la Falla Verge del Carme.

A les 16,30 hores. PARC INFANTIL als nostres carrers per a xiquets i xiquetes.

A les 17 hores. Berenar per a tots els fallerets.

A les 21,30 hores. Sopar per a tota la comissió.

A les 22,30 hores. Cervesa per a tots en la gran festa que acompanyara a la grandiosa DISCOMÒBIL.

Dijous, 17 de Març

A les 14 hores. Mascletà oferida per la Falla del Mercat.

A les 17 hores. Concurs de dibuix i gran festa de jocs tradicionals, a continuació BERENAR per a tots els xiquets i xiquetes.

A les 21,30 hores. Sopar al parador per a tots els falers i falleres.

A les 22,30 hores. Gran Festa amenitzada per la meravellosa orquestra IBIZA.

26/27

Divendres, 18 de Març

A les 8 hores. DESPERTÀ I XOCOLATE per a desdejunar.

A les 13 hores. CERCAVILA.

A les 14 hores. Mascletà oferida per la Falla Àntic Moli.

A les 18 hores. Concentració al Casal de la Junta Local Fallera, de les Falleres Majors i els Presidents per a recollir l'imatge de la Mare de Déu del Carme.

A les 19 hores. Concentració al Casal Faller de les comisions Infantil i Major per assistir a la OFRENA DE FLORS A LA VERGE DEL CARME.

Les Falleres y falleretes deuràn portar mantellina en este acte.

A les 19,30 hores. OFRENA

A les 21,30 hores. Sopar al parador de confraternitat fallera.

A les 23 hores. Ball amenitzat per la afamada orquestra BELLISSIMA, millor orquestra a França i guardonada amb nombrosos premis internacionals.

**Dissabte, 19 de Març
DIA DE SANT JOSEP**

A les 8 hores. Extraordinaria "DESPERTA I XOCOLATA"

A les 11,30 hores. Concentració al casal faller de tota la comissió per assistir a la SANTA MISA EN HONOR A SANT JOSEP. En acabar la misa PASSACARRER.

A les 14,30 hores. MASCLETÀ a l'Avinguda de les Corts Valencianes, patrocinada per el M.I. AJUNTAMENT DE L'ELIANA.

A les 15 hores. Extraordinari dinar al parador (els tiquets es posaran a la venda)

A les 21 hores. Sopar d'aixella al parador.

NIT DE LA CREMÀ

A les 22,30 hores. Després d'un bonic castell de focs d'artifici, la nostra Fallereta Major Infantil, "Raquel Coll i López" acompanyada del nostre President Infantil "Adolfo Cambra i Sanz" encendrà la traca que li pegarà foc a la Falleta Infantil.

A les 23 hores. Ball amenitzat per la orquestra "BUFALO".

A les 24 hores. Després del castell de focs d'artifici la nostra Fallera Major "María Faguas i Sabastian" acompanyada del nostre President "Manel Ricart i Lluna", encendrà la traca que li pegarà foc a la falla gran.

NOTES

Els dies 13, 20 i 27 de Febrer i el 6 de Març celebrarem les nostres ja tradicionals PAELLES dels Diumenges.

Avisem que este programa de festeigs pot sofrir variacions. Éstes es comunicaran per mig del tauler d'anuncis o per l'equip de megafonia de la Falla.

RECORDAR-VOS QUE TINGAU PRESENT
LES SENYALS DE LA ZONA DE FOCS.

DESITGEM A TOT EL MÓN QUE PASSE
UNES BONES FESTES JOSEFINES I FINS
L'ANY QUE VÉ.

El Fallero

Despertant els nostres cors,
València riu.
Per la senda de les flors
ja ve l'estiu.
Creua el carrer la xicalla,
replegant els tratos pa la falla:
i manté la tradició
d'esta cançó:
-“Hi ha una estoreta velleta
pa la falla de Sant Josep,
del tío Pep?”
I van juntant
lo que els veïns els van donant.
Per a buidar el porxe...
-“Hi ha una estoreta velleta
pa la falla de Sant Josep?”
I, en una estella del muntó
se duu el compàs de la cançó.
En les cares de la gent,
tot és content.
-Morena meua,
que del carrer eres l'ama;
per culpa teua
tinc el cor encés en flama.
No et separen
del caliu del meu voler
-reineta fallera-
que, si em deixes,
un ninot tindré que ser...
-“Hi ha una estoreta velleta
pa la falla de Sant Josep?”
-...per a la falla del teu carrer.

Himne Regional

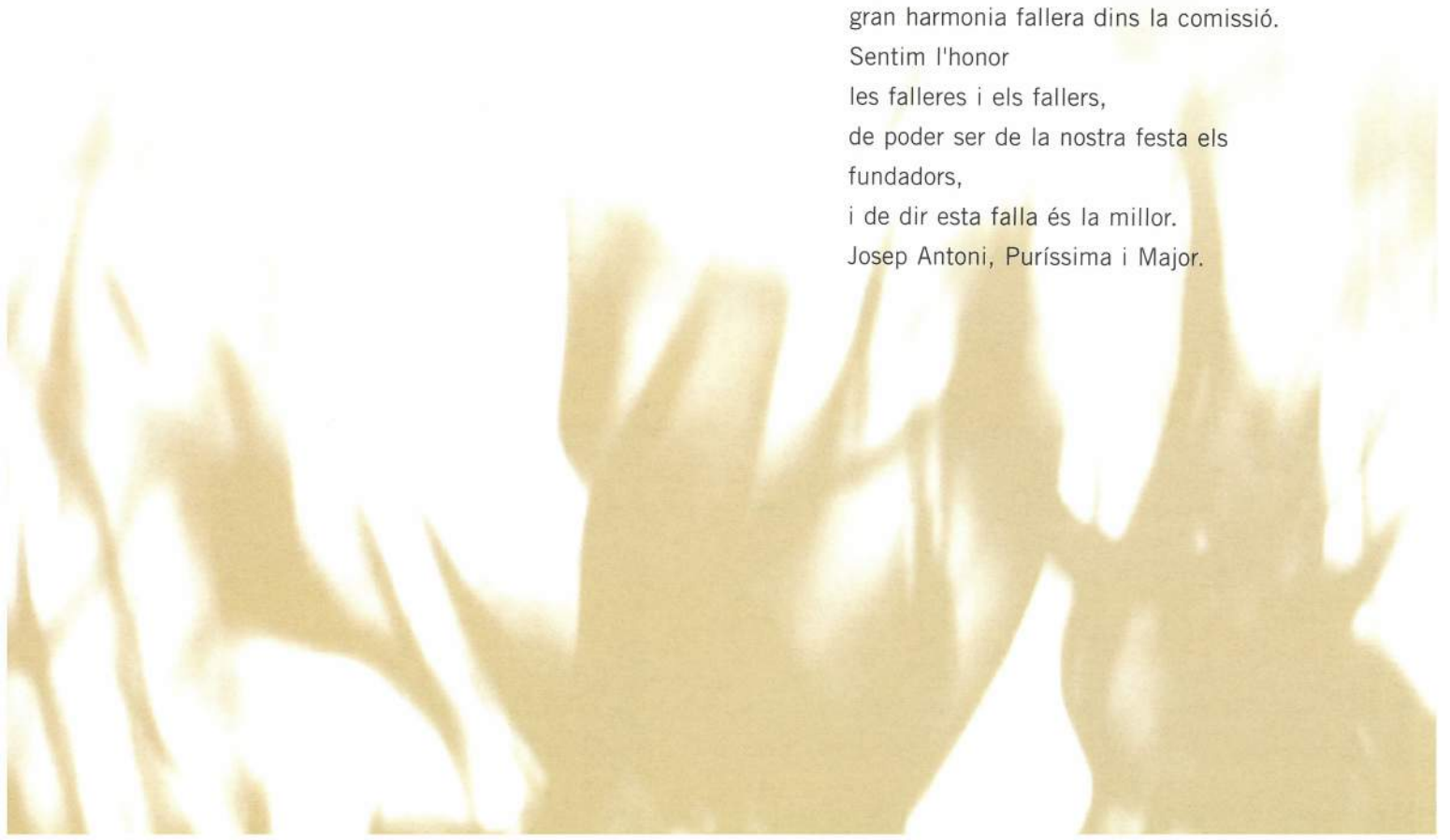
Per a ofrenar noves glòries a Espanya
tots a una veu, germans vingau.
Ja en el taller i en el camp remoregen
càntics d'amor, himnes de pau.
¡Pas a la regió que avança en marxa triomfal!
Per a tu la vega envia la riquesa que atresora
i és la veu de l'aigua càntics d'alegria
acordat al ritme de guitarra mora...
Paladins de l'Art t'ofrenen
ses visctòries gegantines; Sona la veu amada
i als teus peus, Sultana, tons jardins estenen i en potentíssim, vibrant ressó
un tapis de murta i de roses fines. notes de nostra albada
Brinden fruites daurades canten les glòries de la regió.
els paradisos de les riberes; Valencians en peu alcem-se.
pengen les arracades Que nostra veu la llum salude
baix les arcades de les palmeres. d'un sol novell.
Per a ofrenar noves glòries a Espanya
tots a una veu, germans vingau.
Ja en el taller i en el camp remoregen
càntics d'amor, himnes de pau.
¡Flamege en l'aire nostra Senyera!
¡Visca València!
¡Visca! ¡¡Visca!! ¡¡¡Visca!!!

Himne Faller

Josep Antoni, Puríssima i Major,
Falla d'una gran tradició,
naix en mil nou-cents setanta-cinc,
i començaren les falles en la població.
Dones i homens,
la planten al carrer,
donant vida i compartint tot l'esplendor,
dona el nom el carrer a la comissió,
Josep Antoni, Puríssima i Major.

Bona amistat, i com no per nostra "Geperudeta",
i tota la il·lusió, tot és festa fallera en el carrer.
del treball en molt de tessó, gràcies a nostres falleres i fallers.
Són orgull de valenciania Nostra Ofrena a la Verge,
que ens fa grans i enalteixen dia a dia. es celebra en passió,
Gran devoció oferint les nostres flors,
per Sant Josep nostre patró demostrant molta devoció,
I els gustosos bunyets
fet per les dones en el nostre carrer,
Són un orgull i ens fa la sensació
de que endolceix L'Eliana població.
Esta família sempre va a lluitar,
Pel seu escut defensar,
demostrant en il·lusió,
gran harmonia fallera dins la comissió.
Sentim l'honor
les falleres i els fallers,
de poder ser de la nostra festa els
fundadors,
i de dir esta falla és la millor.
Josep Antoni, Puríssima i Major.

Café, Cine, Frontó

Els carrers tenen la categoria que tenen no per ells mateix, ans per les persones que els habiten i els llocs que els conformen.

El carrer Puríssima, ja s'ha dit alguna vegà, és anomenat la milla d'or, perquè tot el que hi ha en ell es convertix en or, fa bon negoci: el banc, l'estanc, la farmàcia, el forn...

Sobretot els negocis que es troben a la dreta del carrer, a la banda de baix.

Els de la banda de dalt ho tenen més difícil, no me pregunteu perquè, però aixina és.

Poc a poc van fent-se amb la gent; els costa, però van anant.

Un d'ells és el bar Marco.

Tota la vida ha sigut el café del tio Ricardo, i les coses de tota la vida costen molt de canviar, perquè a la gent que ho hem viscut d'eixa manera no ens agraden massa els canvis (de noms)

Abans era un café, ara és un restaurant.

Abans no tenia servicis, ara en té uns que són l'enveja de mig món

Fins i tot pots fer màgia dins: estàs fent les teues coses i de sobte se'n va la llum. No et preocupes, allarga la mà i nyàs, s'encén altra volta. I, miracle de Mahoma, te la veus.

Abans el portava el tio Ricardo, ara mana José Maria.

Ell sabrà tot el que li ha costat transformar aquell café en este restaurant.

Anà a València uns anys a fer uns cursets de restauració, com ara se diu. D'allí vingué amb idees noves i

emprenedores. Li les contà a la família... i ahí està. Per gràcia d'este home s'ha fet el canvi.

I crec que el que acabà d'arreglar-ho va ser un marisquer de València, el més famós de la capital i part de l'estranger. Juanito i ell s'han convertit en carn i ungla del negoci, i altres coses que fan junts també.

El café tenia un cine que era un frontó.

Encara podem vore dibuixades en la paret frontal les línies de la pantalla del cine d'estiu, i a l'entrada, al quartet de dalt, estan els foraets, les finestretes per on el projector de cine enviava les imatges.

Bons moments hem passat la gent que ara rondem la cinquantena o més.

Pel·lícules d'aventures, d'amor, de romanos, de guerra, de risa...

**Allí s'ha enamorat més d'un dianero.
Allí hem festejat baix de la cobarxeta
Allí hem sabut del sabor del primer bes
Allí ens hem colat alguna vegada
Allí ens hem mullat quan ha plogut
Allí ens hem fet homes, veient pel·lícules prohibides
Allí hem probat les begudes fresques de l'estiu, la llimonà i la sarsa
Allí hem après història i històries
Allí hem viatjat sense moure'ns de la cadira.**

**“Moltes coses
s'ensenyen
Però la majoria
s'aprenen”
(Dita popular)**

Qui no ho ha vist, qui no ho ha viscut, no sap quines coses, quines vivències s'ha perdut

El frontó en aquell temps era com el poliesportiu ara.

Era l'únic lloc on podíem jugar en tota regla.

També jugàvem en les parets de les cases, però no era igual.

Era molt llarg i molt ample.

Només podies jugar quan el deixaven lliure els majors, o si ells et convidaven, normalment a fer de saque i a tornar les pilotes que queien molt curtes.

Jugàvem sense guants ni res. No ens posàvem cap tipus de protecció a les mans. I acabàvem amb elles unflades com un bunyol.

De tant en tant mos les xafàvem amb els peus per alleugerir el dolor, que no era exactament dolor, era a vegades calor, altres picor, perquè se't quedava la mà clavillà, oberta i sagnant.

Hui en dia encara està ferm i plantat el frontó, malgrat totes les pilotades que li hem pegat a eixa paret tants i tants d'este poble.

L'amo, José Maria, és un poc nerviós, millor dit, era. Perquè ara, siga perquè s'ha fet major, siga que ja té encaminat el futur...

Controla tot, atent als clients, manant, deixant-se vore, sense estorbar, deixant treballar, com si no fóra ell l'amo, estant sense que es note.

El fill, Josericardo. Ulls oberts, provocador amb la mirada, manant com son pare, sense disimular, dient ací estic jo.

Igual toca les baquetes que la cafetera.

Li pega a la bateria i a l'obridor de les ostres

Li agrada tant la barra com l'escenari

No és molt alt, però s'empina pa que el veges

No es perd detall, te busca i si no el veus, te mira fixament fins que el trobes. Si li fuges estàs perdut.

Sap el que vols, però li agrada que li ho demanes

Ixe és Josericardo, xulo amb motius i amb gràcia, perquè pot i perquè vol, que a cadascú el parixen d'una manera.

Son pare el mira de reüll, content, pagat. El negoci està en bones mans

Maruja, la mare, l'ama, està en tots el llocs, però sense molestar.

Ajuda ací i allà sense que es note, sense llevar-li la faena a ningú.

Els cambrers són de lo milloret. Estan triats a pols.

Per dalt de tots, que per això és el més alt, Amador, el més veterà, té la gràcia per arribar.

LA PARTIDA DEL DIUMENGE (Romanç)

El diumenge pel matí és un dia consagrat
 Uns diuen que van a missa, altres que van a esmorzar
 Si t'acostes per la plaça voràs gent de molts colors
 Uns que van a l'església, altres Déu sap on van
 Per davant s'acosta el Blanco, du una bossa de fresons
 Per darrere ve Tomàs, cap catrxo tot pensarós
 Per l'esquerra ve Luisín, ve content i sofocat
 I per la dreta el Surdet, és Smith el Silenciós
 En el poste de correus, Parra els espera indecís
 S'acosta l'hora del pap i tarden molt en acudir
 Des d'allí en processó, de la mà van agarrats
 Van fent el paseillo, pinta de toreros i estirats
 En la porta del Bar Marco, els espera l'anfitrió
 Tinc la taula ben parada, no vos féu els remolons
 Faïos, el de la Safor, i Pepe Blanco els esperen
 No siga que vinga algú i se queden sense taula
 Comença la convidà, beguda i menjar que no falte
 De bona gana són tots ningú no es queda darrere
 Faltava el Gat, el veí, que sempre es fa de rogar
 Però una vegada ací, és el primer en parlar
 Acabat tot el menjar, toca callar i beure
 Que va a començar, senyors, LA PARTIDA DEL DIUMENGE
 Féu lloc, que venen les cartes i les pedres pa fer compters
 Cavallers, que va de bo, i els mirones vinguen a aprendre
 Dóna el Blanco, mal panera, vine a mi estic de boquera
 A mi ni t'acostes, jo tinc ixa que tu saps i baix
 Pinta una pedreta, que en la pintà està la guanyà
 Pugen les pedres d'un costat, l'altre es queda mirant
 A qui li van les cartes? Als tontos, contesta el personal
 No sigau romanceros, diu Parra fent l'enfadat
 Los mirones son de cera i conviden a fumar
 No tinc lligat però envida
 Porta una cervesa, Rafa, diu Tomàs tot sequerut
 I una schweppes amb llima i gel que estos dos estan eixuts
 Tu vine a mi i no patisques, diu Herrera que no juga
 Envide la falta i truque, tu vols? ja m'he fartat
 No te poses tan nerviós i no vullgues acabar
 El truc el volem i a mi no em falta res
 Les agarren a braçades, no podem hui, demà vorem
 Coto a coto, pedra a pedra, la partida va avançant
 Ara truque, ara envide, i la falta que se'n va
 Molt de soroll no armen, el justet podríem dir
 Que a les dotze més o manco, peguen l'últim crit
 A la barra acudixen jugadors i afició
 Uns i altres aplaudixen i paga el més burló

Paco Coll/Membre del CEL de L'Eliana

T'endevina el pensament, sap el que vols i tu et deixes portar, et fies d'ell. T'ho porta abans que ho demanes o t'ho oferix de primera mà.

Altre, Vicente, destaca pel cap pelat, rapat, sobrat de poderio. Té altra manera de mirar-te, més tendra. Quan t'atén pareix com si estiguera servint-te uno de la teua família, el teu germà, o la persona que més estimes del món.

I la xica, Fina, l'alegria de la casa, amb el seu geni, que has de conèixer-la, un tros de pa, bon cor, que cadascú té el geni que té.

I en la cuina uns bons feiners, que saben el que es duen entre mans. Famosos que ixen en la tele i tot. Li han donat la fama internacional que li faltava al bar Marco.

Amb esta colla de gent, amb este grup tan variat, el triomf està assegurat.

No us pergau per res del món LA PARTIDA DEL DIUMENGE

30 anys fent Falla

La història de la falla Josep Antoni, Puríssima i Major en xifres

La falla Josep Antoni, Puríssima i Major naix al 1975 quan un grup de veïns del poble es decidixen a normalitzar les iniciatives particulars que s'havien fet fins al moment per a celebrar les festes de Sant Josep. Com es pot comprovar a aquesta gràfica, la primera comissió fallera a la història de l'Eliana naix – de la ma del seu primer president, Vicente Moñinos – amb poc menys d'un centenar de components, una xifra gens menyspreable si tenim en compte les dades poblacionals de l'Eliana aquell any (un poc més de 3.000 persones) i el fet que era una falla que es limitava a poc més de cinc carrers del poble.

L'èxit del primer any de falla i la consolidació del projecte faller es pot comprovar a les

dades de components durant la resta dels anys 70. Del primer al segon any de comissió, els membres de la falla Josep Antoni augmenten en unes 60 persones, i la xifra va augmentant fins l'exercici 1979-1980 quan s'arriba als 180 components. Esta quantitat es va mantenint fins l'exercici 1982-1983, quan la falla sobrepasa els 210 fallers a

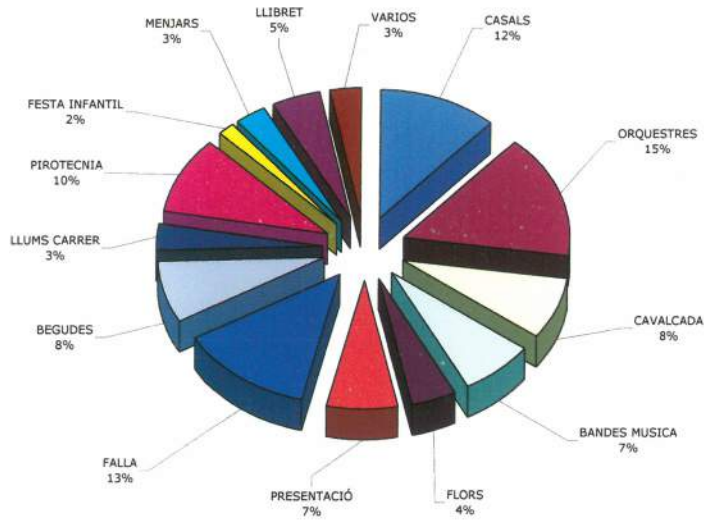
la comissió, i arriba a un punt àlgid a l'exercici 1986-1987 quan la falla arriba a tindre vora 250 membres.

A les hores, coincidint amb la consolidació d'altres comissions a l'Eliana, dona començament un xicotet descens i el nombre de fallers apuntats en la comissió passa de 225 fallers a l'exercici 1987-1988, 210 al 88-89, 200 al 89-90, i, finalment 195 a l'exercici 1990-1991, una xifra semblant a la que es donava a principis de la dècada dels huitanta.

Amb aquest punt baix, comença de nou una pujada al nombre de membres. En un sol any, la xifra de fallers puja fins als 235, coincidint, entre altres coses, amb la decisió d'instal·lar el parador de la falla, un poc en el que la

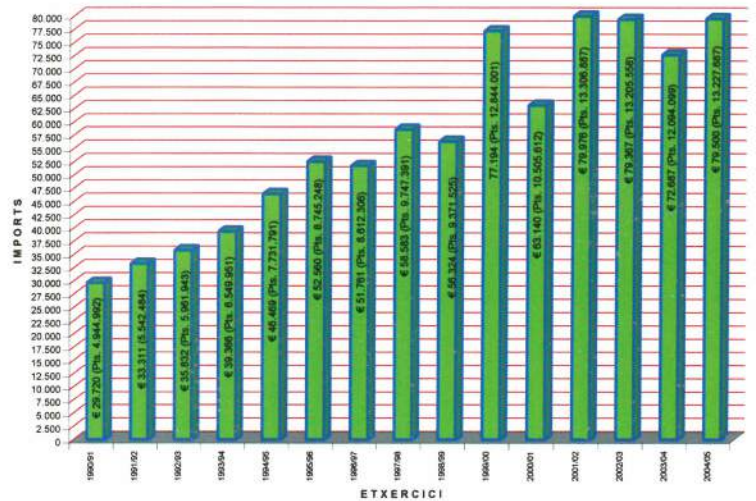

PRESSUPOST 2004/05 (Despeses)

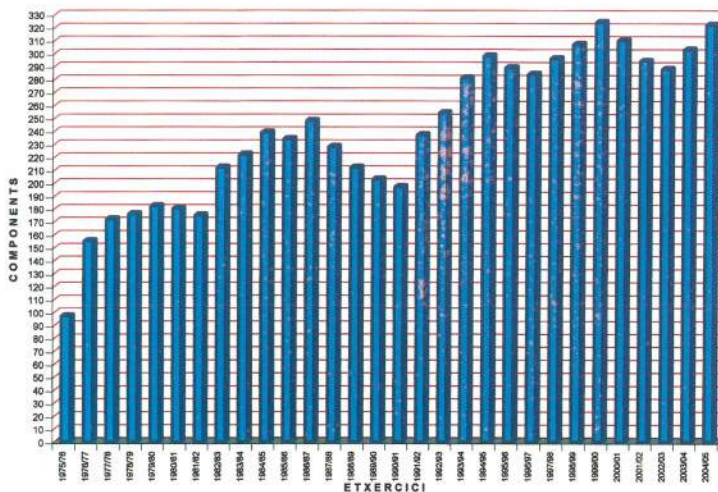
Despeses
de la Falla
Any 2004/05

EVOLUCIÓ PRESUPOSTOS

Comparativa anual de
Creixement/decreixement dels
pressupostos de la falla

EVOLUCIÓ COMPONENTS COMISSIÓ

Comparativa anual de
Creixement/decreixement de
membres de la Comissió

Josep Antoni va ser pionera a la Comunitat Valenciana. Este augment de fallers a la comissió es va mantenint fins a l'exercici 1994-1995, quan ja són 295 els membres apuntats. Aquesta xifra, la més alta fins a les hores, serà superada amplament sis anys després, a l'exercici 1999-2000, quan la falla arribarà a tindre uns 320 membres. Esta quantitat descendirà tímidament els següents anys fins al present exercici – 2004-2005 – quan la falla tornarà a recuperar aquesta xifra de fallers.

Estes dades de components han de coincidir per força amb les xifres dels pressupostos de l'últims anys. Al 1990-1991, quan la falla assolí les xifres de fallers més baixes en anys, el pressupost era de vora els 27.500 euros. Aquesta quantitat anà pujant paulatinament fins al 1999-2000, quan la falla arriba al seu nombre màxim de membres, i va tindre un pressupost de 75.000 euros, xifra que es va augmentar als exercicis 2001-2002 i 2002-2003 i que aquest any es ja de 77.500 euros.

Aquesta quantitat es repartirà aquest exercici 2004-2005 sobretot entre els focs pirotècnics, el manteniment del casal, el monument faller i, sobre tot, les orquestres, destinant a aquestes partides el 50% del pressupost faller.

Aço no son no mes que cifres, pero darrere de tot hi ha una gran quantitat de persones "fallers i falleres" que any darrere any treballen i gaudixen d'aquesta gran comissió, tots junts i fent falla.

“La comissió arriba a un punt àlgid a l'exercici 1986-87 quan la falla arriba a tindre vora 250 membres”

Grup de Dances “Les Arracades”

Pot ser que en massa ocasions, pertanyer a una falla signifiqui sols participar en els quatre o cinc actes de rigor que, també en massa ocasions, son els únics que sol oferir una comissió. No és aquest el cas de la falla Josep Antoni, Puríssima i Major i del seu grup de danses “Les Arracades”, un projecte plenament vigent i vàlid d'ajuntar la tradició folklòrica valenciana i la necessitat de trobar en la comissió fallera una llar perfecta per a mantindre aquestes tradicions.

El grup de danses “Les Arracades” naix l'any 2000 amb motiu del 25 aniversari de la falla Josep Antoni, Puríssima i Major, segurament com un complement novetós de la gran quantitat d'actes que es varen organitzar per celebrar tan senyalada data. Un grup de fallers mostrà el seu desig de crear el grup de danses, i el que per aquell temps era el president de la falla – Rafa Desco, que també participarà en el grup fins fa molt poc de temps – encaminà el projecte. Per fer-ho, va parlar amb una coneguda seua, Carolina Miquel que, a més de mestra d'escolars, dóna classes de dansa tradicional valenciana en mitja dotzena de comissions falleres de la capital.

Així, a començaments de l'any 2000 “Les Arracades”- que és com es decidix batejar al grup de danses – acomencen a donar els seus primers passos – de ball, per supòst – “amb poca experiència però molta il·lusió”, com recorda l'actual president, i membre fundador, Manolo Ricart Lluna. En el començament, “Les Arracades” estava format per unes vint persones – totes falleres de la Josep Antoni, la qual cosa es manté des de a les hores – i fent els assajos els diumenges al casal.

El grup – suponem que gracies al talent per a la dansa demostrat moltes vegades pels seus components i per al talent per ensenyar de la mestra – va prenent forma i una qualitat cada volta més evident. Tanta es la il·lusió del grup que, sols un mes després de començar els assajos, ja s'atreveixen a debutar. Era un 15 de març del 2000 al parador de la falla i, com han explicat alguna vegada, “teníem prous nervis, però també la tranquil·litat de saber que estàvem a casa. Per

això ens va eixir molt bé i acabarem tots molt contents”.

Uns dies deprés tornen actuar a la falla Lepanto de València i en juliol, per a les festes de la Mare de Déu del Carme i el Crist del Consol fan, per dir-ho d'alguna forma, la seua presentació per a tot el poble de l'Eliana, contractats pels clavaris casats, que en agraïment regalen al grup l'estandard que continua presidint les seues actuacions.

Al llarg de 2001, el grup de danses “Les Arracades” va consolidant-se a força de treball i una il·lusió que encara es manté. Cada vegada el nombre de coreografies es més extens i la qualitat de l'execució dels distints balls valencians cada volta més perfecta. Com a l'any anterior, les actuacions tornen a repetir-se al parador de la falla durant les festes josefines i a altres falles de la província.

2002 serà un any decisiu per a “Les Arracades” gracies a l'organització de la primera Trobada de Danses que el 30 de novembre d'eixe any tindrà lloc a l'Auditori del Centre Sociocultural de l'Eliana. La trobada és tant una manera de contactar amb altres grups de ball de València com, sobretot, una demostració del punt de qualitat al que a arribat el grup de danses elianer, fins a atrevir-se a comparar-se en altres grups més consolidats, i a un escenari i davant un públic molt més ample que en altres ocasions.

El projecte naix en una intenció completament folklòrica i valenciana, treballant per fer-ho no sols el grup de danses, sinó també els membres de tota la falla. La primera intenció es fer de l'Auditori municipal – gran i gelat – una cosa familiar i propera, digne d'un espectacle que mostrarà una manera de sentir la música i les tradicions del poble. Per fer-ho, la decoració que acompanyarà als balls tindrà un paper important, però, sobretot, el fet de fer un sopar típicament valencià mentre s'executen les danses a l'escenari, permet sentir-se com a una falla o, com fa anys, en un carrer del poble, entre veïns i familiars.

Certament, l'espectacle va ser un èxit, prop de 400 persones es varen reunir per a gaudir d'una cosa tan poc comercial com uns balls regionals

i, preguntes a qui preguntes dels que varen assistir aquella nit a la Trobada, no trobaràs ningú que no li agrades.

Uns dies antes, el grup hi havia actuat en les celebracions del 9 d'octubre a l'Eliana, concretament a la inauguració de l'Espai Vicent Tarrazona al Parc de la Pinada. I anteriorment, per supost, al parador de la falla durant les festes, una cita que, amb el temps, ja s'ha fet ineludible, tan per als membres de Les Arracades com per als falleros de la Josep Antoni.

2003 porta la consolidació tant del grup de danses amb un nombre de components més o menys definitiu, i del festival, que celebrarà la seua segona edició en un èxit molt similar al de la primera.

“Va ser el 29 de novembre de 2003 – recorda el president – i va despertar encara més expectació que la primera volta. L'any anterior la gent es va quedar sorpresa per l'organització i per la qualitat de les actuacions, així que en la segon edició esperaven que no fora sigut cosa d'una sola ocasió. Volien que es repetira i així va ser. Pot ser que en la primera edició tingueren més il·lusió, entre altres coses perquè ningú estàvem segurs de tot el que podíem donar. Però en la segon edició se sentíem més responsables, en més ganes que isquera bé”.

I així, totes este experiències, les moltes actuacions, els festivals en les quals han participat, les visites a tants i tants pobles, han portat al que és hui en dia el grup de danses Les Arracades, amb Tere Molina, Fran Ricart, Amparo Badia, Manolo Ricart, Carmen Torrent, Amparo Romero, Marta Anfrés, Tere Peiró, Ana Escrivà, Rosa Martínez, Carmen Armiñana i Amelia Gonzalez Un projecte sòlid però consolidat, que dona a la falla Josep Antoni, Puríssima i Major un arrel necessari amb una altra part del folklore i la cultura valenciana que està fora de les celebracions falleres habituals. I com a millor exemple d'aquesta consolidació, la tercera edició de les Trobades que varen tindre lloc a l'Auditori l'11 de desembre de 2004 i que, com vostès es poden imaginar, varen tornar a ser un èxit de crítica i públic

La seda al regne de València, esplendor i decadència d'un comerç mil·lenari

Parlar de la seda a València vol dir quasi parlar del dia a dia del valencians durant molts segles. La cria del cuc de seda va ser diners i ruïna per a molts llauradors, el comerç de la seda com a teixit va ser monedes d'or i perdició per als gremis de la Ciutat. Són la cara i creu de la seda a la Ciutat de València des de l'arribada dels àrabs fins a ben entrat el segle XX.

"... per obs dels dits de seda com per als velluters e altres qui tixen seda és vengut en tant gran augment lo torçre e obrar la seda en la present ciutat de València que huy se troben en aquella... açí los drets reials com altres de la present Ciutat han pres e prenen de cadascú dia tant granaugment e milloria que és una gran meravella segons pot ésser vist per los arrendaments del dit capítol..."

(IV Ordenances de teixidors de seda de la ciutat de València, 16 de febrer de 1479, capítol 1r)

La seda té a la seua definició, gran quantitat d'adjectius que especifiquen la vida d'aquest reial teixit al Regne de València: fina i forta al mateix temps, perquè es pot trencar amb qualsevol imprevist, però quan és robusta no hi ha impediment que se l'emporte per davant; lluenta, perquè ha sigut teixit dels reis Borbons des de la seua arribada fins al mateix moment actual; suau perquè ha passat al llarg del temps sense fer molt de soroll... Una història la de la seda que ha patit molts alts i baixos des que va ser introduïda a València pels àrabs...

Amb la reconquesta cristiana per part del rei Jaime I, la sedicultura, en lloc de patir un retrocés, gràcies al control majoritari dels àrabs, va experimentar una expansió cap a Europa degut a les relacions establides per part de la Corona d'Aragó. Al mateix temps València es consolidà com a mercat exportador de seda morisca (procedent de Granada) en direcció cap a les indústries italianes

Aquest segle, el XV, va ser una de les etapes més profitoses per a la seda valenciana, que va coincidir amb una època d'esplendor comercials a tots els àmbits. Ja a les darreries d'aquest segle, en

1479, es promulgaren unes ordenances del Gremi de la Ciutat de València on s'anomenaven una sèrie de mides què tenien com a finalitat aconseguir el control per part del sector gremiari. L'anomenat Gremi es va assentar al carrer de l'Hospital on actualment es troba el Col·legi d'Art Major de la Seda. També al voltant d'eixe carrer i coincidint amb els carrers actuals de Guillem de Castro, avinguda de l'Oest i la contornada es va asseure tot el gremi dels velluters, que eren els qui, en aquells temps, tractaven la seda (d'ahí l'anomenat barri dels Velluters).

En el terme valencià les principals zones de plantació de les moreres eren en l'horta de València i en la Rivera del Xúquer. Com a poble destacat en l'elaboració del fil de seda es pot anomenar a la ciutat d'Alzira, en aquells temps encara Vil·la. Alzira es va convertir en poc temps en un dels principals mercats de la seda bruta, i èsta va ser la localitat elegida pel rei Ferran El Catòlic per a donar-li el privilegi de celebrar la fira als mesos de cria del capoll, els de primavera. Realment, molta era la faena, però la festa fou part també important de la sederia valenciana. La cofradia dels seders realitzabauna cerimònia que inclouia acte religiós i un dinar de germanor.

El segle XVI va ser la centúria de creació de les llotges, s'edificaren la famosa Llotja de la seda de València i un altra a la Vila d'Alzira. La instauració d'aquestes llotges va fer augmentar les transaccions comercials de forma considerable, sent estes llotges de comerciants unes de les més fructíferes de la península ibèrica. Com que el segle anterior va ser d'expansió territorial, les mercaderies de nous països arribaven a l'Espanya de Carles I. Per aquest motiu, i per la por a la competència estrangera, els representants del

Regne de València en les Corts varen demanar en 1542 un grapat de mides que protegiren i privilegiaren a la seda valenciana front a les invasores. Aquest tipus de mesures varen perdurar actives fins al segle XIX i, al cap del temps, varen ser inclús perjudicials, donat què afavoriren el desinterés per introduir millores i avanços. Però va arribar una de les primeres caigudes de la seda a València; es varen suprimir els aranzels proteccionistes i la sederia autòctona no estava en condicions de competir amb sedes de millor qualitat i de millor preu com la xinesa o la nipona.

Al segle XVII es va notar un nou augment en la venta de seda valenciana. El motiu d'eixa millora va ser la caiguda de les sederes castellanes en dit segle. I va ser aleshores, en 1686 quan el Gremi dels Velluters va ser anomenat per disposició reial Col·legi de l'Art Major de la Seda.

El segle XVIII està considerat com l'altre moment culminant de la sederia llevantina. Les exportacions de seda bruta o filada augmentaren i tenien com a destí els telers francesos de Lió. Però la pesta que va assolir durant anys el port de

Marsella, que era per on entraven les mercaderies, va fer que el comerç amb la França es reduïra a res. Malgrat això els valencians van trobar una sol·lució per a eixir de la crisi i es van començar a crear telers dins del Regne de València. Algunes lleis i drets varen afavorir el consum dels teixits autòctons, com per exemple la prohibició expressa d'importar manufactures sederes procedents de l'exterior, en especial les vingudes de la Xina. Amb aquesta situació, no és d'estranyar que en els anys vint del segle XVIII el número de telers pujara ja a més de 2000. Encara que no tot eren alegries, perquè, encara no se sap bé la raó, però els seders valencians preferien vendre la matèria prima als veïns francesos, per tant els teixidors del Regne de València en moltes ocasions es quedaven amb la maquinaria parada degut a una manca de fil de seda. I és què, encara que van ser nombroses les repetides mides que es prenien pera afavorir els teles valencians, estes no es respectaven ni en la meitat de les ocasions.

Un altra crisi i la seua posterior recuperació. La segona meitat del segle XVIII va ser molt pròspera per als seders valencians; la llibertat de comerç amb les Amèriques i la creació dels Cinc Gremis Majors varen causar esta alçada que arriba a mantindre als 3800 telers que a l'altura de 1760 hi havia a la ciutat, llevat d'uns anys en què una mala collita va fer necessari la importació de matèria prima de l'exterior. A més a més es va introduir a l'indústria textil la màquina de vapor que, per una part, economitava mà d'obra i, per altra, eixos nous telars permetien realitzar complicats dibuixos gràcies a un sistema de cartonajes perforats. De estos telars van surgir teles de renom actual com son els espolins o els brocatells.

L'última dècada del segle XVIII ja augurava el que s'anava a viure en la següent centúria. Una decadència progressiva que tocà fons al 1830 degut a molt diverses raons: guerres, independència de les colònies americanes o competència de teixits estrangers són alguns dels motius més importants que varen sumir a la València sedera en una profunda crisi. Les dades corroboren als fets, Aixà, va haver-hi una baixada copiosa de telers valencians, ja que en un marge de trenta anys el número de telers va minorar en més de 1400, arriben a una xifra de 1426 a l'any 1829.

A més a més en aquesta època la qualitat de la seda valenciana havia baixat molt en comparació amb els teixits que venien de l'extrem orient. Per eixa raó, cap a l'any 1830 es varen fer els primers intents d'aclimatar la "morera multicaules", procedent de la Xina. Tot i que hi hagué una mica d'apertura al camp agrícola que era l'encarregat de donar de menjar al cuc de seda, a la vessant artesanal, es a dir, als gremis, la decadència va ser espectacular degut a la incapacitat del gremi d'adaptar-se a les noves tècniques, modes i exigències. Per tant, en el segle XIX es dona un ocàs en la producció tèxtil de seda valenciana, quedant el seu negoci reduït a la producció de peces fines i amb un mercat molt minvat.

Per altra part, al segle XIX el cultiu del cuc de seda i la producció de fil de seda o seda bruta va continuar el seu camí, i es va tornar a confiar en la França com a principal consumidor de la matèria prima. Però, va arribar el 1952 i la malaltia del cuc de seda va motivar una caiguda de la sederia valenciana considerable. En eixe moment, i veient que la producció sedera deixava de ser rendable, els llauradors van decidir canviar els camps de morera per tarongers o hortalisses, que a la llarga tenien una comercialització més rendable. Encara que el cultiu de la morera s'ha seguit donant al llarg del segle XX, en l'actualitat és més ben escàs i ha deixat en temps passat l'esplendor de tindre en la producció i comercialització de la seda un dels motors bàsics de l'economia valenciana.

De tots modes el cultiu de la seda i la seua filamentació es molt ampli i cada lloc de València te les seues particularitats a l'hora de fer seda. Possat que en aquestes pàgines es difícil abraçar tota la regió ens centrarem en el que vem més prop, el poble de L'Elia.

"Minilibre retallable"

INSTRUCCIONS PER A MUNTAR-LO

1. Separar les dues fulles de la resta del llibret tallant per la línia de puntets del marge esquerre.
2. Retallar les pàgines del llibre per les línies de puntets i doblegar cap a dins per les línies negres grosses.
3. Ordenar les pàgines segons el número que tenen al peu.
4. Posar-les al voltant una goma elàstica per a unir-les o, si preferiu, grapeu-les de fora cap a dins.

© Susana Rodrigo Guillén

UN FIL LLARGUÍSSIM

Com ja haveu vist, els cucs fabriquen el seu capoll amb un sol fil interminable, tot seguit i que pot arribar a medir fins a 1500 metres de llargària, encara què com que pesa molt poc, 500 metres de fil de capoll de seda només pesen uns 150 mil·lígrams, per a produir 1 kilo de seda cruda, sense treballar, són necessaris uns 5500 cucs.

Potser ara entengueu millor perquè és tan cara la seda i requereix tant d'esforços, els dels cucs i els dels criadors.

L'EXTRAORDINÀRIA VIDA DEL CUC DE LA SEDA

UN POQUET DE LA MEUA HISTÒRIA

Sóc un cuc molt antic originari de Xina i sembla que per l'any 550 després de Crist uns missioners gregos que es quedaren admirats de la producció de seda dels xinesos que prohibien traure cucs del seu país, amagaren dins dels seus bastons llabors de la morera i ous de cucs de seda per portar-los a Europa.

La meua vida és curteta però intensa. Són 60 dies, 2 mesos durant els quals passe per "5 EDATS", des del meu naixement d'uns ouets negrets ben xicotets fins a què, convertit en papallona, pose nous ouets que tornaran a nàixer la pròxima primavera.

BENVINGUDA ALS FUTURS CRIADORS I CRIADORES DE CUCS DE SEDA

Hola, sóc el cuc de la seda; sóc un insecte i els científics en diuen "Bombyx Mori". Sóc l'únic ésser viu capaç de produir els fils de la seda.

La meua criança és una tradició molt antiga de més de 5000 anys i al nostre poble fa temps hi havia famílies que també es dedicaven.

Si observeu com anem creixent i canviant comprendreu i estimareu un poc més la natura i, a més a més, podeu dir-li als pares que som la millor "mascota": mengem i gastem poc, quasi no embrutem, necessitem poc espai i dedicació i no tenim cap perill.

LA MEUA "PRIMERA EDAT": ELS OUS I EL NAIXEMENT

Quan aconseguixes els ouets veuràs que són com a puntetes negretes que et semblaran més "llabors de cuc" que altra cosa.

Has de guardar-los en un lloc sec i fresc fins a la primavera i ves amb cura amb la calefacció de casa perquè la calor podria enganyar-los i nàixer abans que els arbres que són el seu aliment, les moreres, tinguin fulles.

LA MEUA "2a. EDAT": ELS CUQUETS NEGRES

Un bon lloc per a quan els teus cuquets ixcan dels ous és una caixa de cartró ampla i un poquet alta, de 80 x 50 cm., com a mínim, perquè no estiguen arrepretats quan es fassen grans.

Ha d'estar ben neta perquè els cuquets són delicats.

Mai els ha de faltar el menjar: fulles de morera. Has de tallar-les pel tall i mai trenques les branques ni agafes les fulles del final de les branques. ¡Ja saps que cal respectar i mimar els arbres!

Ara són molt menuts i no paren de menjar.

DEL FIL A LA RANDA I DE LA RANDA...

Quan es completa el devanat de cada capoll tal i com heu vist abans, tindrem un sol fil que es diu "seda cruda" format per uns 48 fils individuals de seda.

Quan el fil estava enrotllat a la bobina, s'estirava per formar la randa que es tornava a bollir i a llavar amb aigua i sabó per a aconseguir la seda lluenta i sua que serveix per a fer teixits tan preciosos com els del encaixos o els dels tratges de fallera i molts més.

El següent pas es diu "tórçer" i consistix en enrotllar dos o més fils de seda cruda per a obtindre un fil resistent per fer tel·les i cusir o fer punt de ganxo, segons el número de girs i voltes que se li donen al fil de seda: crepé, fil de trama i torçuts senzills. Però això és altra història que vos contarem en altra ocasió.

TRAURE LA SEDA DEL CAPOLL: EL DEVANAT O FILATURA

Hem de saber què, per a seguir amb el procés per a traure el fil de seda, encara que ens parega molt dur, es feia necessari llevar els insectes de dins del capoll abans que el foraden al voler eixir.

Per això, els nostres avis el que féien era bollir en aigua calenta els capolls. Amb 20 capolls bollits en la mà s'unien els fils de cadascun d'estos fàcilment perquè són apegalosos després de banyar-los i juntant-los es féia una sola fibra.

Este fil únic va ara enrotllant-se en una bobina que gira i gira i al girar tira de la seda dels capolls que estan bollint-se.

LA SERICULTURA O EL "CULTIU" DEL CUC DE SEDA

A la producció de "Seda cruda" pels cucs de seda i l'esforç dels humans per transformar-la en fil, se la coneix com a "Sericultura".

Nosaltres com a criadors de cuquets, hem acomplit en una part de la sericultura, la cria. Però fins que la seda dels capolls siga transformada en teixits, encara queda un llarg camí treballant l'art de la seda.

Per a traure la seda dels capolls cal seguir molts pasos. Ara part d'estos pasos es fan amb màquines però nosaltres anem a fer un recorregut més interessant encara perquè és molt antic i ens deixarà acostar-nos a una tradició que va ser important fa no tant de temps com penseu al nostre poble: traure a mà la seda verge del capoll i filar-la com a randa per teixir.

12

LA MEUA "5a. EDAT": LA PAPALLONA I LA POSTA D'OUS

Després de 20 dies dins del capoll canviant i canviant, un dia veurem com d'un xicotet forat apareix una papallona blanca i peludeta. En este moment haurem de col·locar dins de la caixa algunes tel·les ben netes per a què la papallona deixe allà els seus ous i no es perguen per la caixa.

Com una vegada fora del capoll les papallones ja no mengen, podem anar netejant-les la caixa de restes de capolls, "arbrets"...

Les papallones es buscaran entre sí per trobar la seua parella i fecundar els ouets que ficaran per a què a la primavera puguin nàixer nous ouets.

Posen entre 300 i 600 ous que primer seran de color groc claret i després aniran fent-se oscurs fins al marró.

10

CONSELLS PER A SER BONS CRIADORS

Els cucs són llestos i mai mengen fulles seques així és què com que són molt menuts i podriem fer-los mal o equivocar-se i tirar-los al fem, no cal que canvies les fulles, sols col·loca les noves al damunt amb la cara que té venetes cap a baix i així serà més fàcil per a d'ells menjar-se-les.

Si els toques notaràs que són mollets, molt suaus i estan freds. ¡Ves espaiet!

Procura que mai lis done el sol perquè no tenen res amb què protegir-se i podrien morir.

5

CONEIX UN POC MILLOR ELS TEUS CUCS

Ara que ja són més grans fixa't i veuràs com tenen 8 parells de potes i una boca sempre oberta d'on eixiran després uns filets que aniran formant el seu capoll.

Al llom tenen una espècie d'aleta però no com les dels peixos sinò més bé com una anteneta de ràdio. El seu cos està format per anells.

Quan els teus cucs ja tinguen uns 5-7cm. mengaran moltíssim i embrutaran més. Per això ara cal que mantingues la seua casa ben neta. Pensa que són molts en poc espai.

Agafa-los suaument i posa'ls en altra caixa neta i amb fulles fresques. Pots netejar bé l'altra, aventar-la i posar-la al sol i te servirà per a nous canvis.

7

LA MEUA "3a. EDAT": LES MUDES

Un dia miraràs els teus cucs i t'adonaràs que estan completament quets i amb el cap alçat. No et preocupes, es que van a començar a "mudar": a canviar fins a 4 vegades la seua pell i tots els òrgans per a continuar creixent.

Conforme van creixent, canvien de color fins a fer-se quasi blancs del tot.

Ara cada vegada mengen més, com si no pogueren parar i sempre tingueren fam. Si pares l'orella els podràs escoltar en moviment a tota hora.

LA CRIANÇA DEL CUC S'HA ACABAT

Una vegada la papallona ha posat els ous, cosa que dura algunes hores, la seua faena s'ha acabat i no has de posar-te trist pel pas del cicle de vida del cuc de seda que queda per complir perquè la natura, que és màgica i meravellosa però també molt sàvia, sap molt bé el que es fa amb cada ser viu.

Al nostre amic, ara papallona, que ha acomplit estupendament amb totes les seues obligacions a totes les edats, ara li toca acomiadar-se perquè per a ser una papallona ja és molt velleta i està molt cansada amb tant de canvi i tan d'esforç.

Per a que a la primavera naxquen nous cuquets, una papallona haurà de posar-los i morir després.

És un poc difícil d'entendre però cada ser viu té el seu temps i el seu moment que ha de viure el millor possible i gaudir d'ell.

LA MEUA "4a.EDAT": EL CAPOLL I LA METAMORFOSI

Fixa't bé i quan els teus cucs comencen a canviar el seu color blanc per altre més groc i un poc transparent i deixen de menjar és que ha arribat el moment d'un nou canvi o metamorfosi: van a deixar de ser cucs per a convertir-se en crisàlides, un pas abans de ser papallones.

I per això necessiten molta tranquil·litat que sols tindran dins del capoll que ara faran.

El capoll comença sent un filet molt apegalós per a que s'agafe bé i que trau de la seua boca. El cuc anirà donant-se voltes a sí mateix per formar el capoll al seu voltant.

EL BOSC DE CAPOLLS

Quan els teus cucs comencen a encapollar-se, pots ajudar-los molt perquè els siga més fàcil fabricant-les en la seua caixa un "Bosc artificial" col·locant xicotets palets de fusta, branquetes de timó... per a que ells puguen pujar-se i teixir al voltants els seus capolls.

En el nostre poble, igual que en altres pobles de la comarca del Camp de Túria i de la Comunitat Valenciana, els cucs es posaven damunt d'una espècie de "llits" formats per un marc de fusta i una tel·la o maia fina tensada, com a grans safates que es col·locaven com en "lliteres" una damunt de l'altra, per aprofitar l'espai.

Els seixanta a L'Eliana, entre cucs i seda

Era una època de grans contrastos els anys seixanta. Mentre el món es dividia en dos bandes degut a una guerra freda i Els Beatles ficaven banda sonora a la història, L'Espanya dels seixanta vivia un desenvolupament més ben escàs i els espanyols marxaven cap a Europa a la recerca d'un treball que els donara de menjar. Al mateix temps València sofria una de les majors reformes urbanístiques després de la riuada que a l'any 1957 va assolir la ciutat, i a L'Eliana no tot era festa encara que acabava de ser reconegut com a poble en 1958. Hi havia que menjar, per que les coses no estaven per a tirar traques a l'Espanya rural del seixanta, i calia buscar de a on traure per a poder omplir la boca.

Recentment estrenada com a municipi independent, la població de L'Eliana era eminentment agrícola, i eren moltes les famílies que només amb el camp no tenien per a viure. Així va ser com la cria del cuc de seda, o sericultura, va ser molt ben acollida en les llars elianeres. A més a més la cria del cuc sempre es feia als mesos d'abril o maig i encara recorda més d'ú que "eixos diners que guanyavem venia molt bé per que de seguida es topavem amb el mes de les comunions".

Les primeres dades que es recorden sobre la sericultura a L'Eliana son dels anys cinquanta quan ja, Asunción "la Garrida" mare, la Mussola i el tio Secundino varen trobar en la cria dels cucs de seda una forma d'eixir de la crisi que a Espanya s'arrastrava des de la Guerra Civil.

Aquest treball tenia sempre un encarregat, que era qui s'ocupava de portar als criadors la llavor de a on naixeria el cuquet encarregat de filar la seda. Bé, en un primer moment l'encarregat va ser el iaio Murgui de Lliria, que era conegut com "el Murciano". Encara hi ha gent que memora com incubaven les llavors "totes ven calentetes, entre els matalafs dels llits".

Però eixos van ser no més els inicis d'una feina que es va consolidar a L'Eliana a la meitat dels anys seixanta. A l'any 1.950 ja era Jesús Soldevila, el de Gandia, l'encarregat de la zona per a portat la llavor. En aquell temps Jesús ja portava la llavor avivada pel que era menys costós. Com

que portava menys esforç, augmentaren les famílies que criaven cucs i sumant-se a la tia Asunción "la Garrida" i a la Mussola estaven el tio Gat, Carmen Román, Pilar "la Grossa", Leonor "la Blanca", el tio Cotanda, el tio Mellat i una filada de noms més que venien a ser més de la meitat del elianers d'aquell temps.

El procés de cria dels cucs, comença un poc abans de l'arribada del cucs. A L'Eliana el primer pas era anar a per les fulles de

morera. Era costum que anaren els xics a arreplegar les fulles, però més d'una xica també va a anar als camins de moreres i conten que n'hi havia alguna atrevida que feia més feina que els homes. Qualsevol elianer de l'època recorda els camins de Tránsits, Natzaret o la Pradera.

Després ja venia la cria pròpiament dita. Es feia en un total d'un mes o mes i mig i consistia en una primera criada en la que se lis donava fulla de morera. Acte seguit els cuquets feien la primera dormida, mudaven la pell fins a fer un total de quatre dormides. Ja era el moment de canviar d'activitat, els cucs estaven preparats per a filar i era quan pujaven a unes rames que tenien prepa-

rades, les bojes, per a filar. Els cucs treballaven en dita fase i feien una mena de fil continuat que finalitzava sent un capoll. Les criadores de cucs de L'Eliana recorden que eixe mes era un intensiu de treball, era quasi vint i quatre hores vivint per i per als cucs de seda: "que si dona-lis de menjar sempre a les mateixes hores als senyors cuquets, que si pela la fulla en troçets ben xicotets quan son menuts, que si netetja els llits en cada dormida..." En definitiva un fum de feines que fan identificar el més d'abril dels seixanta en la cria dels cucs de seda.

Maruja "la Garrida" rememora encara un any en què tots els cucs varen morir. Tota la collita de la temporada es va tirar a perdre per que les fulles de morera estaven en mal estat. Es deia que els "cucs es feien lletosos" i la mort del cucs deixava una pudor en l'andana de les cases que era quasi insuportable. Els cucs de la Garrida no varen ser els únics que es varen fer lletosos aquell any, també els del tío Gat o algun més espatlaren la collita de la temporada. Com es diu comunment, "varem treballar per al dimoni".

Llevat del desastrós any dels cucs lletosos, en el que els diners brillaren per la seva absència, els demés caps de primavera sigueren motiu d'alegria per que significava que els duros arribaven a casa. Era el moment de portar els capolls a vendre'ls. Recorda Pilarín Miguel que portaven els capolls en carro fins als vagons de mercaderies de l'estació, i des d'allí la collita anava a la fàbrica més coneguda del moment, la de les Almoines, la fàbrica Llombart. I per fi arribava el moment de vore la recompensa, el moment de cobrar. Que per a festejar-ho se n'anaven tots junts a dinar i convidaven a Jesús, l'encarregat, però encara recorda més d'ú que no eren tots els privilegiats d'anar a menjar encara que haveren treballat "més que un negre".

I així era com anaven passant els anys a L'Eliana dels seixanta, entre moreres i andanes.

Les temporades passaven i arribava el nylon, un altre tipus de teixit que va fer molt de mal a la seda per que era molt més barat, però després la seda es va recuperar i tot seguia igual a L'Eliana. El temps passava i arribava la fulla de morera importada del llunyà Japó; una fulla molt més vigorosa, molt més bonica, que feia que els cucs engrossaren molt més, per tant el procés era més ràpid; i tot seguia igual a L'Eliana. A final dels seixanta a L'Eliana deixaren de criar cucs i Jesús "el de Gandia" va anar cap a Benaguasil a seguir fent la seua feina.

I així va ser com anaren passant els anys a L'Eliana dels seixanta, entre cucs i seda.

La Llotja de la Seda de València i el Col·legi de l'Art Major

*Reflexes de la importància de la Indústria i el comerç
de la Seda en la València de l'Edat Mitjana.*

La Llotja

La Llotja de la Seda o també Llotja de Mercaders de València, és un edifici civil d'estil tardogòtic de la ciutat de València, construït entre el 1482 i 1533.

Es va crear per privilegi reial de Pere II, en abril del 1339. I va ser acabada baix la direcció de Pere Compte i Joan Iborra. El paviment el treballà Bernat Noble. El seu objectiu principal era albergar la llotja on es negociava la seda, però també va constituir un important centre comercial valencià.

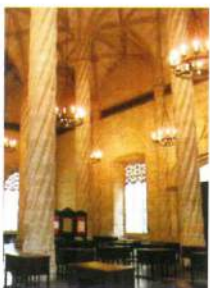
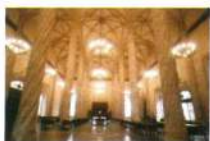
Igualment que el que ocorre amb altres edificis construïts durant esta etapa de floriment de l'arquitectura valenciana, la Llotja de la seda va substituir a una altra llotja més antiga que havia restat insuficient per a les creixents necessitats dels mercaders valencians. Com en el cas de les llotges d'altres ciutats com per exemple, Palma de Maiorca, construïda durant el segle XV i que pot relacionar-se totalment amb la de València, arriben a suposar un dels edificis civils més significatius de la seua ciutat i, tal i com deien en l'època, va ser construïda per a "...honor e

ornament de esta insigne ciutat". La iniciativa va ser del Consell Municipal, els Jurats del qual, a partir del 1482, varen determinar què es realitzara una llotja..."bella, magnífica e sumptuosa".

Les seues obres s'encarregaren a un dels Mestres de més prestigi de València, el canter Pere Compte, el qual va compartir-les inicialment amb un altre canter, Joan Iborra, però com que aquest va morir quatre anys després d'iniciades les obres, estes quedaren totalment en les mans de Compte. Donat què les obres es perllongaren fins ben entrat el segle XV per l'adició de l'edifici del Consolat del Mar, anaren succeint-se altres importants mestres constructors.

La semblança evident de la Llotja de la Seda de València amb els antics castells mitjavalers es fonamenta en l'aspecte ferri, d'edifici enfortit que li atorguen els seus murs construïts completament amb pedra.

La Llotja de la Seda consta de quatre parts: la Torre, la Sala del Consolat del Mar, el Pati dels Taronjers i el Saló de les

Columnes. Aquesta última era la sala de contractació, també anomenada Saló Columnari, que amb 131 peus de llargada i 975 i mig d'ample, il·lustra la potència i riquesa d'una de les ciutats mercantils més importants de la Mediterrània dels segles XV i XVI. La Sala de Contractació va iniciar-se el 1483 i consta d'una gran sala dividida en tres naus longitudinals amb una bóveda de creuament molt elevada, sostinguda per huit columnes

de forma salomònica o helicoidal.

Una gran cenefa envolta tot el saló al començament de la bóveda i en ella es pot llegir en lletres proporcionades a la seua magnitud la següent inscripció: "Incita domus sum annis aedificata quindecim. Gustate et videte concives quoniam bona est negotiatio, quae non agit dolum in lingua, quae jurat proximo et non deficit, quae pecuniam non dedit ad usuram

50/51

L'edifici està concebut com a "temple al comerç" i presenta un marcat caràcter simbòlic en el que s'ha volgut veure la representació del paradís en el qual les columnes serien els arbres i les cúpules, la representació de la pròpia bóveda celest.

eius. Mercator sic agens divitiis redundabit, et tandem vita fructur aeterna." Que traduït vol dir: "Casa famosa soc en quinze anys edificada. Compatricis, proveu i vegeu quan bo és el comerç que no usa fraude en la paraula, que jura a l'altre i no falta, que no dóna els seus diners amb usura. El mercader que viu d'esta manera, se n'eixirà de riqueses i gaudirà, per últim, de la vida eterna."

O el que és el mateix i resumix perfectament l'esperit de l'època, la Llotja com a temple del mercader cristià que ens recorda per dues vegades que no s'ha de practicar la usura i només així es podrà aconseguir riqueses infinites i, el més important, la vida eterna. L'edifici està concebut, pertant, com a "temple al comerç" i presenta un marcat caràcter simbòlic en el que s'ha volgut veure la representació del paradís en el qual les columnes serien els arbres i les cúpules, la representació de la pròpia bóveda celest. La Municipalitat va instal·lar ací la "Taula de Canvis" on es realitzaven les operacions bancàries del moment.

La Torre central consta de planta baixa i dos pisos alts que en el seu origen es dedicaven a fer de pressó per als mercaders declarats en "quiebra".

Completa el conjunt l'edifici del Consolat del Mar, construït l'any 1498 sota la direcció de Pere Compte. És de destacar en la part alta de la façana que recau a la Plaça del Mercat Central, la galeria correguda d'arcs i els quaranta medallons representatius d'emperadors romans i persones il·lustres de l'època renaixentista. Des d'on millor poden observar-se aquest tipus de detall és des de la voravia d'enfront, junt a l'Església dels Sants Joans, per disposar d'una completa perspectiva del conjunt.

La Llotja de la Seda fou declarada Monument històric-artístic Nacional el 1931 i Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO en 1996 per considerar que el lloc és d'un valor universal excepcional com a exemple del tardo-gòtic civil que il·lustra el poder i la riquesa de la València d'aleshores.

El Col·legi de l'Art Major de la Seda

El Col·legi de l'Art Major de la Seda es troba en una de les zones més característiques de la ciutat de València, en ple barri seder: l'anomenat "Barri de Velluters". La paraula "velluters" deriva de "vellut", que en castellà vol dir "terciopelo" i va servir primerament per a referir-se als treballadors del vellut i, amb posterioritat, per a nomenar als fabricants de la seda, en general.

El gran relleu i importància que la indústria sedera va aconseguir en la València de l'Edat Mitjana, va ser el responsable de la creació el 1474 d'un nou Gremi, inexistent fins aleshores, el Gremi de Velluters o de Seders i les seues ordenances varen ser aprovades pel Rei Fernando V de Aragó (Ferran el Catòlic), fundant-se la Cofraria de Sant Jeroni,

Patró del Gremi de Velluters i també del Col·legi de l'Art Major de la Seda.

El 1492 els seders valencians varen adquirir l'edifici, firmant-se l'escriptura amb text llatí el 26 de setembre de 1494, davant del notari En Lluís Gasset. Uns anys després, el 1482, va ser construïda també la Llotja de la Seda de València, finançada pel Consell General, jurat, síndic i pels seders valencians.

Mitjançant els privilegis, cèduls i reials pragmàtiques que tots els reis van anar concedint al Col·legi de l'Art Major de la Seda, pot estudiar-se perfectament la Història d'Espanya i la de València.

Alguns dels més importants: el 1524, l'Emperador Carlos I de Espanya va

concedir als membres de l'ofici de velers que s'integraren més tard en el Gremi de Velluters, l'indult sobre la Germania, perdonant-les els delits comesos durant la sublevació.

El 1600, el rei Felipe II atorgà una reial pragmàtica confirmant els privilegis concedits anteriorment als teixidors i per a que no es venguera seda si no era teixida o tintada.

El 31 d'octubre del 1686 Carlos II va concedir el títol de Col·legi de l' Art Major de la Seda al Gremi de Velluters, sent este títol el privilegi més important i trascendental de la història del Gremi de Velluters. A partir d'esta data van anar reunint-se en el col·legi la resta de gremis textils: passamaners, filadors, etc., però de tots ells, el més antic i el que va alcançar més importància va ser el de Velluters.

Així, el Col·legi es convertiria en el centre de gravetat de la seda valenciana, el lloc on s'estudiaven aspectes d'organització del treball, de producció i de mercat i que varen ser l'origen de la seua expansió. Valencia es va convertir en la capital de la seda d'Espanya, experimentant un creixement espectacular durant la primera meitat del segle XVIII, que pot considerar-se sense cap dubte com l'Edat d'Or de la sederia valenciana.

L'any 1753 va instal·lar-se a València la Reial Casa dels Cinc Gremis Majors de Madrid què, junt amb la creació per part del Col·legi de la Companyia de la Nostra Senyora dels Desemparats, va permetre una major expansió de la indústria sedera valenciana. El número de telars amples passà de 926 existents el 1686 a superar els 2000 l'any 1720, fins a alcançar el 1738 els 4000. El 22 de juny del 1787, per una reial cèdula de Carlos III, va concedir-se als fabricants de teixits la llibertat de tenir els telars que més els convingueren, sense limitació de número.

El 31 d'octubre del 1686

Carlos II va concedir el títol de Col·legi de l' Art Major de la Seda al Gremi de Velluters

El 29 de setembre del 1756, el rei Fernando VI permeté l' establiment en València de la Fàbrica de Teixits de Seda, Or i Plata a càrreg dels Cinc Gremis Majors de Madrid, amb l'esperança de poder obtindre una superació estètica de les sedes valencianes.

El 24 d'octubre del 1778, per una reial ordre del rei Carlos III, es va concedir la quantitat de 60.000 reals a l'Acadèmia de Belles Arts de Sant Carles de València per tal què inclogueren en el seu treball els "estudis de flors, ornats i altres dissenys adequats als teixits de seda", instituint-se en la Reial Acadèmia en 1784 els ensenyaments de la mecànica d'adaptació del dibuixos a les operacions de "posta en carta", el seu picatge i la confecció de les corresponents mostres als telars de totes les obres de flors.

El 22 de maig del 1981, el rei Juan Carlos I atorgà el títol de Monument Històric-Artístic a la Casa-Hort del Col·legi de l'Art Major de la Seda de València.

Per últim, el 16 de març del 1995, la Generalitat Valenciana va concedir al Col·legi el títol de Colecció Museística Permanent, figurant així des d'aleshores en les guies de museus d'Espanya.

Els emblemes del Col·legi són: el lleó, el capel·lo cardenalici, la llançadera, els ferros i la "tellerola", que es veuen constantment dibuixats en les parets, als taulells i a la façana del Col·legi.

Este Col·legi posseeix important documentació dels segles XV al XIX, perfectament catalogada en el seu arxiu així com teles clàssiques valencianes dels segles XVII, XVIII i XIX en els seus salons.

També posseeix material molt divers relacionat amb la indústria textil, a més a més de valuossíssims sols de ceràmica en els seus salons i balcons.

En el Col·legi, des dels seus primers temps, s'han impartit classes de teoria dels teixits, anàlisi, disseny i posta en carta dels dibuixos decoratius. Estes classes de tecnologia textil són molt necessàries per al coneixement de les clàssiques teles d'espolí i de totes les teles valencianes dels segles XVII al XIX, així com dels coneixements bàsics necessaris per al disseny i la realització dels teixits actuals.

En una de les sales del Col·legi, en l'actualitat s'ubica el Museu de Maquinària Textil Antiga amb un fons de màquines recuperades d'antics tallers i fàbriques, sotmeses en estos moments a un procés de restauració; també es disposa de telars manuals d'espolí i de teixit llis dels segles XVII i XVIII, en els quals es teixien les teles d'espolí, damasc i vellut. Poseeix, tanmateix, filoses, fusos, canilleres, devanadores, aspis..., així com les primeres màquines de passamaneria, retorcedores, màquines Jacquard, etc. Tot allò destinat a formar el futur Museu Etnogràfic Textil de València.

La part més viva del tratge regional

Infinitat de peces i complements componen el tratge regional de València : des de les calces fins a la pinta passant per les sabates o el gipó. Cada peça té el seu lloc dins la indumentària valenciana, com també ho tenen els materials amb els que es fabriquen les robes. Així, la seda en el tratge de valenciana ha passat per diferents etapes i ha anat agafant cada vegada major importància i pes a la indumentària de València.

L'indústria tèxtil ha sigut per a

València, una de les més fructíferes al llarg de la història. Més encara ho ha sigut el treball i comercialització de la seda. Aquest material "noble" comença el seu camí en terres valencianes amb l'arribada dels àrabs allà pel 711.

Però el que ací ens porta no es tornar a anomenar la història de la seda, sinó la seua vida junt al tratge regional valencià. És ben cert que la seda ha anat parella a la història valenciana. Per eixa raó, era comú que totes les valencianes, amb

cat, que estava teixit en or de color blau. En aquesta època s'utilitzava principalment els estampats en seda al cosset o gipò.

Amb l'arribada del Renaixement els dissenys en teles de seda es varen apropar molt a la línia del gust Italià: arriben cintes venecianes, models de decoració com la floral o la mangrana i tècniques noves per a utilitzar diferents color. També, en la mateixa època arriben d'Anglaterra tècniques innovadores, la "opus anglicanum", amb la que es dissenyen bordats de casulla, en fils de seda i or.

Però si un és el moment de canvi i d'utilització plena de les sedes per al tratge de valenciana eixe és el XVIII. Un segle d'expansió de la sederia valenciana que es veu reflectit també en el canvi de gust als estampats del teixit. És l'arribada de la dinastia borbònica i el seu con-

diners o sense res d'ells, portaren damunt d'elles teixits de seda. Un altra cosa era com estiguera manufacturada la seda i la qualitat d'aquesta, ja què moltes vegades les llauradores aprofitaven la seda que era roïna per a vendre per als seus propis vestits.

En quant als estampats utilitzats en la seda de la vestimenta valenciana, els elements elegits son i han sigut de molt diversa índole. Encara que avui predominen els estampats amb motius florals, al llarg de la història n'hi ha hagut infinitat de components damunt del teixit de seda.

La dona valenciana ha utilitzat al llarg dels segles la seda per a cobrir-se en les diverses vestimentes, si ben és cert el tratge de valenciana pròpiament dit, no naix fins al segle XVIII. Ja en l'època dels musulmans, els dissenys que s'utilitzaven per a telar la seda eren quasi tots angulars, degut a la prohibició islàmica de representar figures animades.

Si seguim en l'evolució històrica arribem al segle X, quan es produeix un teixit de seda (siklâtûn) ric i luxós amb ornamentat i bro-

sum massiu de sedes valencianes. Aquestes reben la influència dels nous gusts i es nota principalment en el predomini d'estampats florals i en el gust pel color. També és un segle on comença a interessar el gust per allò exòtic i allò oriental.

Ja en el segle XIX apareixen nous telars, amb la incorporació de la màquina de vapor a la indústria tèxtil. I d'ells ixquen teles com ara son el brocatells i els espolins, on es comença a generalitzar l'us de metalls com ara l'or i l'argent.

No menys importants són les tonalitats utilitzades per al colorit de la seda que porta el vestit de la valenciana. Aquests

són els colors del litoral mediterrani com ara els rossats, blaus, verds clars, salmó o violetes. A més a més hi ha una mena de desafiament entre la llum del sol amb els teixits de seda o bordats amb esta. Els blancs i els ors es trenquen en espectaculars reflexos. Una lluminositat només pròpia de la seda, de València i de la valenciana.

Per últim cal anomenar els teixits on abans i ara es comú l'ús de la seda. Espolins, damascs o brocatels ramificats en Reines, Valències, Alcàçars, Ramons, Carpíes, Llúcies... tots ells, en major o menor mesura, porten amb ells el nom de la seda.

Vocabulari

Espolí: Teles de seda d'uns quaranta centímetres d'amplària que es confeccionen en telars manuals. Actualment l'espolí es teixeix amb doble trama perquè el teixit tinga molt més cos. Per a fer la tela necessària d'un tratge de valenciana es necessiten prop de 750 hores de treball. Una curiositat és que els espolins adquirixen el nom de la primera persona que les encarrega.

Damasc: Tela forta de seda o llana, amb dibuixos formats amb el teixit, la lluentor del qual els distingeix del fons.

Brocatel: Tela de seda entreteixida amb or o plata, de manera que el metall forme en la cara superior flors o dibuixos crespes. Teixit fort, tot de seda, amb dibuixos que es distingeixen del fons.

